

Rezistența educației – fenomen pedagogic cu conotații stresogene

*Lidia STUPACENCO, dr. în pedagogie, conf. univ.,
Universitatea de Stat “Alecru Russo” din Bălți*

In the eyes of researchers, educational resistance represents the state of mind of the learner, which appeared in the process of education and expressed through ignorance, with an opposition to all the components of the educational process. The resistance is conveyed through diverse forms: verbal, emotional, forced, behavior.

So, after the demonstration of the educational practice, the resistance of education could be a reaction of protection by the learner in the case of negative conditions in life and education that could enforce intense and chronic stress.

Marele pedagog A.S. Makarenco, prin anii 30 ai secolului al XX-lea, fiind îngrijorat de dificultățile și contravensiunile muncii educative și de pregătirea slabă a specialiștilor pentru misiunea de pedagog, menționa că în instituțiile tehnice de învățământ se predă cursul: *Rezistența materialelor*, pe când în instituțiile pedagogice nu se predă un curs asemănător, care s-ar numi: *Rezistența educației*. Un astfel de curs, după părerea lui A. S. Makarenco, ar fi binevenit prin faptul că poate să-i pregătească pe viitorii specialiști pentru realizarea cu succes a educației.

Constatăm, cu părere de rău, că în condițiile actuale fenomenul rezistenței educației este slab abordat. Unele aspecte ale problemei rezistenței sunt bine reflectate în psihologia educațională, dar fără a se pune accentul anume pe rezistență. Mai mult sunt abordate consecințele rezistenței fără a se explica însăși esența fenomenului în cauză.

Noi încercăm să determinăm esența fenomenului dat, cauzele care îl provoacă, consecințele rezistenței și căile de soluționare a consecințelor.

Cum văd astăzi problema rezistenței:

a) înșiși copiii?

Pentru noi toți sunt binecunoscute unele imagini din practică:

- Profesorul merge cu clasa a II-a la teatru. Vor viziona un spectacol. În clasă ea le vorbește copiilor, că atunci când vor merge pe stradă se vor comporta frumos. Vor merge în coloană. Ei sunt elevi ai gimnaziului... oamenii din stradă îi vor vedea ca elevi disciplinați. Îi întrebă dacă au înțeles cum trebuie să se comporte pe stradă. Toți afirmă că au înțeles. În stradă au ieșit organizat, s-au aranjat în coloană, câte doi în pereche și au pornit. Timp de 10 minute au mers în liniște, organizați. Peste 10 minute vreo patru au rămas în urmă de toți ceilalți, rîd, sunt zgometoși. Au uitat ce le-a vorbit profesorul ...

... La ora clasei (clasa IV) au discutat despre necesitatea de-a studia plaiul natal. Au luat o decizie: în fiecare sîmbătă, împreună cu toți vor face excursii cu scopul de-a cunoaște fiecare colț al localității (plaiul natal) din comunitate.

Prima sîmbătă – s-au prezentat la școală pentru a merge în excursie - 4 elevi din 23. A doua sîmbătă - numai 2 elevi... Învățătoarea îi întrebă de ce? Ea află că „nu este obligatoriu”, „se poate trăi și fără excursii”, „nu vrem din nou să mergem în coloană câte doi”, „merg unde vreau eu, nu unde vreau alții”...

...În tabăra de muncă au venit adolescenți, o grupă de adolescenți din cei dificili. Directorul taberei le vorbește că ei vor acorda ajutor unei gospodării vecine cu tabăra - vor ajuta la strînsul roadei de pe cîmp.

Directorul taberei oferă cuvîntul șefului gospodăriei. Acesta le vorbește adolescenților foarte entuziasmat despre gospodăria pe care o conduce, menționînd că este foarte bucuros pentru faptul că adolescenții vor ajuta gospodăria. Cînd termină cuvîntarea, șeful taberei ordonă adolescenților: Aranjare, la dreapta, la muncă înainte marș! Atunci din coloană iese în față un adolescent foarte sportiv, destul de obraznic și ordonă colegilor săi: Aliniere! La stînga! Spre dormitoare, marș! Toți adolescenții îndeplinesc ordinele lui și se îndreaptă spre dormitoare...

... În clasa I-a, profesorul observă că Ionel pune capul pe bancă, își acoperă urechile atunci cînd ea explică o temă nouă. Profesorul îl întrebă pe Ionel ce se întîmplă, de ce își acoperă urechile și închide ochii. Ionel răspunde că atunci cînd profesorul explică lucruri complicate, el nu înțelege. E mai bine să nu audă și să nu vadă nimic...

...La televizor deseori privim cîte un reportaj, corespondenții iau interviu de la copiii boschetari. Aceștia spun: ... Am părinți, apartament, dar nu locuiesc acolo. Acolo trebuie să faci curat, să mergi la școală. Eu nu vreau. Aici pe stradă fac ce vreau (fetiță de 14 ani)...

... Nu locuiesc acasă. Am probleme cu părinții. Tot ce aș face nu le convine. M-am săturat. Mai bine trăiesc pe stradă decît acasă...

Diferite situații. Ce au ele comun? Dificultăți în instruire și educație. Rezistență, opunere la educație.

Cum văd rezistența educației cei care participă la procesul educațional?

Copiii, de exemplu, opun rezistență uneori conștient, mai des inconștient.

... Nu știu ce se întîmplă cu mine. Cineva în interiorul meu, mă provoacă. Eu știu că nu e bine, dar oricum o fac...

...Atunci cînd mama mea „mă pilește eu fac calcul în minte...

... Mă bucur nespus, atunci cînd profesoara se enervează din cauza mea. Ea se înfurie, iar eu rîd, mi-i vesel...

...Nu preferăm ora clasei. Diriginta este o pisăloagă! Ține predici întruna, bombonește veșnic...

Educatorii, pedagogii au viziunea lor asupra fenomenului.

...Educația, de fapt, este o constrîngere. La orice constrîngere copilul reacționează. Opune rezistență.

Despre rezistență părinții cunosc prea puțin. Și atunci cînd sunt față în față cu cazuri de rezistență, ei vin cu un monolog.

... Copii sunt foarte iresponsabili, lipsiți de recunoștință pentru noi, părinții. Noi, părinții, facem pentru copii totul... ne străduim din răspuțeri, să fie îmbrăcați, hrăniți... ei nu vor să știe cît de greu ni se dă totul și nici nu se gîndesc că totul este pentru ei...

Savanții (psihologi, pedagogi, psihiatri) studiază în ultimul timp unele fenomene specifice pentru o educație neproductivă:

- Infanțelismul - la adolescenți se păstrează unele trăsături psihice specificul copilăriei. Infanțelismul se manifestă prin faptul că sfera emotiv-volitivă nu este maturizată. Un comportament neadecvat vârstei adolescente vorbește despre infanțelism;
- Comportamentul regresiv - se manifestă prin reîntoarcerea la un tip de comportament primitiv: „roade unghiile”, fuge de obstacole, sugă degetul, are frică de cabinetul medical al școlii, îi este frică să meargă la tablă...
- Efectul „aurei” - perceperea unui copil de către altul în cazul unei informații primare. În clasă vine un elev nou. El se demonstrează a fi foarte tare”. Este obraznic cu învățătoarea, cu colegii;

- Efectul „Noi” și „Ei” - o consolidare inconștientă în cadrul unui „socium” și distanțarea de alții: elevii cu reușită bună la învățătură și elevii cu nereușită; elevii și părinții lor ș.a.;
- Conformismul - copilul se supune influenței grupului, asimilează normele grupului, valorile grupului, cu toate că ele nu coincid de la început cu opinia sa față de lumea înconjurătoare;
- Atacul psihic - o amenințare, un abuz, o violență psihică asupra unui copil;
- Sindromul poststresant - consecințele unui stres puternic: excitație și agresivitate; reacție neordinară; stocarea pe circumstanțele evenimentelor stresante; brutalitate.

În viziunea savanților, rezistența educației reprezintă starea educatului, apărută în cadrul procesului educațional și exprimată prin ignorarea, opunerea la toate componentele procesului educațional. Rezistența se manifestă prin diverse forme: verbale, emotive, volitive, comportamentale. Manifestările rezistenței au la bază sistema relațiilor cu lumea înconjurătoare.

Este vorba, în primul rând, de condițiile în care copilul crește și se educă. Condițiile sunt diferite la școală, în familie, în comunitate.

Copilul crește, se educă în așa condiții. Copilul este derutat. La școală i se vorbește cum trebuie să fie, cerințele pedagogice diferă de cerințele, pe care le pune viața reală în fața copilului. Tot ce se întâmplă în societate influențează direct asupra copilului:

- Cauze psiho-fiziologice: Majoritatea copiilor de astăzi suferă de maladii cronice. Unele date statistice arată că numai 10% din elevi sunt absolut sănătoși, 90% bolnavi sau bolnăvicioși. Experiența educațională arată că sunt mulți copii cu cerințe educative speciale (dificultăți de învățare, tulburări de limbaj, deficiențe motorii, deficiențe senzoriale, deficiențe mintale, copii dotați, copii supradotați), încadrați în învățămîntul de masă. Cu ei se lucrează, fără a individualiza și diferenția. Majoritatea cadrelor didactice - 75% nu cunosc specificul lucrului cu așa categorii de copii. În rezultat apare rezistența.
- Cauze pedagogice: în unele familii bunăstarea materială influențează neadecvat asupra educației copiilor (bunăstarea cu surplus) influențează negativ formarea spirituală a copilului, sărăcia, de asemenea, influențează negativ asupra dezvoltării spirituale, emoțional-volitive a copilului);
- Starea spirituală a părinților; lipsa tendinței de dezvoltare spirituală a copiilor în familie;
- Autoritatea falsă a părinților: liberalism, autocratism, autoritatea „cumpărării”, autoritatea „îngîmfării”, etc.

- Stilul amoral al relațiilor în familie, comportamentul amoral al unuia dintre părinți;
- Lipsa unui climat psihologic favorabil în familie;
- Diverse manifestări de fetișism, fanatism (bani, lucruri, religie, politică, muzică, sport). Unii părinți fac abuz de muzică rock, sau sunt sectanți. Unii părinți îl înscriu pe copil, fără ca el să vrea, la diferite secții sportive;
- Lipsa responsabilității părintești față de educația copiilor;
- Analfabetismul în probleme de educație a copilului.

Deci după cum demonstrează practica educațională, rezistența educației poate fi o reacție de apărare a educatului în cazul unor condiții negative de viață și educație.

Referințe bibliografice

1. Albu, Gabriel. Educația – “relație” sau relație interumană. **In:** *Didactica Pro*, 2005, nr 4, p. 12-16.
2. Baci, Gheorghe. Autorelație și libertate în educație. **In:** *Tribuna învățămîntului*, 2002, nr 562-563, p.17.
3. Chivu, Roxana. Dimensiunea europeană – finalitate a educației. **In:** *Învățămîntul primar*, 2000, nr 2/3, p.140-141.
4. Joița, Elena. *Pedagogia: Știința integrată a educației*. Iași: Polirom, 1999. 189 p.
5. Nicolau, Ioan. *Tratat de pedagogie școlară*. București: Aramis, 2003. 575 p.
6. Văideanu, George. *Pedagogie: Note de curs*. București: Ed. Fundației “România de mâine”, 1998. 88 p.